

Fysieke Leefomgeving in het Coalitieakkoord

21-05-2026

VNG Overijssel

Inzet VNG vooraf: Bouwstenen

1: Bouwsteen Ruimte: De Grote Verbouwing van Nederland

2: Bouwsteen: De Economie van de Toekomst

3: Bouwsteen Bestaanszekerheid

4: Bouwsteen Jeugd, Onderwijs en Kansengelijkheid

5: Bouwsteen Gezondheid, Welzijn en Zorg

6: Bouwsteen Asiel en Migratie

7: Bouwsteen Weerbaarheid

8: Investeringsagenda en toekomstgericht begroten

De Grote verbouwing van Nederland

De opgave is qua aantallen vergelijkbaar met de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog, maar dan in een compleet andere context en met stevige urgentie om te handelen o.a. vanuit crisissituaties zoals klimaatverandering tot dreigende oorlog. De grote verbouwing bestaat grofweg uit 6 grote plannings- en investeringsopgaven (hierna onderdelen). In willekeurig volgorde zijn dat:

- **Woningbouw:** 900.000 nieuwe woningen bijkomen t/m 2035. Dit is vastgelegd in de Nationale Woon- en Bouwagenda. Ter vergelijking: tussen 1945 en 1965 werden ongeveer 1,4 mln woningen gebouwd. Doorkijk 2050 is dat NL bestaat uit 19,8 inwoners (Commissie voor Staatsdemografie).
- **Energie en warmte:** Straten, voortuinen en bestaande woningen en bedrijfspanden gaan open voor isolatie, warmte- en energievoorzieningen (denk enkel al aan het bijplaatsen 55.000 trafo-huisjes in NL)
- **Mobiliteit:** vervangingsgolf, benodigde schaa sprong en beschikbaarheid ov, ontsluiten van nieuwe ontwikkelingen.
- **Waterveiligheid en Klimaatadaptatie** en o.a. dijken worden verstevigd om ons veilig te houden voor o.a. vanwege zeespiegelstijging. (volgens de cijfers gaat bv om circa 1400 kilometer aan dijkversterkingen),
- **Landelijk gebied en natuur:** een inwoner kan niet functioneren zonder voedsel, natuur, schoon drinkwater en ontspanning daarmee vinden grote veranderingen plaats in het landelijk gebied.
- **Toekomstige economie:** ondernemers klein en groot kunnen niet floreren zonder voldoende ruimte voor economie en bedrijventerreinen, betaalbare en duurzame energie, logistiek op orde en ruimte voor circulaire economie en digitale voorzieningen.

Samengevat: Bijna alle straten in Nederland **gaan open** voor vervangingsgolf, maar ook aanleggen van kabels en leidingen. In woningen en bedrijfspanden gaan de vloeren en muren open voor isolatie, en andere verduurzamingsmaatregelen. Nu is de kans om te investeren voor de toekomst. **Indicatieve berekeningen laten zien dat dit t/m 2050 bruto 800 miljard betreft.**

Stilstand is geen optie

- Nederland verliest concurrentiekracht en investeringen blijven achter. Wie **niet voldoende investeert** in infrastructuur en innovatie zal de noodzakelijke transitie niet tijdig maken, en afhankelijk en kwetsbaar zijn (Draghi).
- Een verbouwing geeft altijd overlast maar **uitstel van investeringen geeft economische schade**. Investeringen in de stad zijn vaak gericht op een periode van 50 jaar of langer, omdat gebouwen, infrastructuur en voorzieningen zo ontworpen worden dat ze meerdere generaties meegaan en duurzaam zijn. (RLI)
- Grote crises worden niet opgelost. Met **ontwrichtende maatschappelijke effecten** tot gevolg en vermindering van brede welvaart en de aantrekkelijkheid van Nederland.
- Nadelig **effect op handelingsperspectief** voor ondernemers en inwoners. Een perspectiefrijke toekomst voor ondernemerschap en gebrek op uitzicht op een veilig thuis staat onder druk. We hebben dit vertrouwen nodig om samen aan Nederland te bouwen en daarin te investeren.

Grote verbouwing van Nederland

Er is een financiële weg voorwaarts.

De huidige financiële instrumenten zijn te klein en te sectoraal. Durven we als Nederland de opgave tot 2050 in volle omvang te bekijken? Gezien de opgaven gaan we publiek en privaat honderden miljarden investeren tot en met 2050. Denk aan de in het publieke debat genoemde 3-5 miljard aan publieke middelen per jaar voor woningbouw.

Wat is daarbij het perspectief?

Lange lijnen, beleids- en investeringszekerheid zijn cruciaal zodat we publieke en private partijen onderdelen van de verbouwing kunnen financieren. Uitgangspunten daarvoor: investeringsdenken in plaats van het kasstelsel en zoeken naar de essentiële passende en structurele financieringsvormen, waaronder een Nationale Investeringsinstelling.

Elke hectare telt.

De indicatieve ruimtevraag van de beschreven elementen van de grote verbouwing is een grote opgave, zoals omschreven in de Nota Ruimte. Een substantieel deel daarvan is voor gebouwen zoals woningen en voor duurzame economie, maar het gaat ook over bijvoorbeeld bredere dijken, meer water vasthouden en beter vervoer. En dan vraagt defensie ook nog ruimte.

Wat is het perspectief?

Deze cijfers maken duidelijk dat een straatje erbij vergunnen de ruimtevraag niet oplost. Nederland heeft een sterke **bouwcultuur** en planologische traditie om **integraal af te wegen**. En dat moet nu. Tools zijn: een Nationale Grondbank, adaptief plannen en vooral; robuuste **keuzes maken met heldere prioriteiten** voor voorspelbaar beleid en krachtige uitvoering.

Alle handen zijn nodig.

Als we niet slimmer gaan werken zijn er jaarlijks duizenden nieuwe hooggespecialiseerde professionals nodig, privaat en publiek. Boven op de tekorten die er reeds zijn. Zij moeten de verbouwing plannen en begeleiden.

Wat is het perspectief?

Dit vraagt om inzet van **publieke én private** partijen én bewoners(collectieven), zowel in voorbereiding als uitvoering. **Innoveren**, capaciteit delen, leven-lang-ontwikkelen zijn essentieel.

Eerste beeld coalitieakkoord

Positief

Algemeen

- Gedeeld narratief (Hoofdstuk 3: grote keuzes voor Nederland)
- Interbestuurlijke samenwerken aan de grote opgaven in de fysieke leefomgeving (Hoofdstuk 1 Samenwerking als gezamenlijke opdracht)

Inhoud

- Integraal en gebiedsgericht investeren in fysieke leefomgeving
- Woonopgave topprioriteit
- Geborgde aanpak landbouw, natuur en stikstof
- Eerste stap in langjarig perspectief voor ondernemers en bedrijven.
- Investerings in voorkomen van netcongestie

Financiën

- Extra middelen voor stikstofaanpak rond kwetsbare natuurgebieden
- Middelen voor klimaatopgave doorgetrokken tot 2040

Aandachtspunten

Algemeen

- Mooie woorden, weinig middelen voor daden.

Inhoud

- Aanpak opgaven gebeurt sectoraal via ministeriële taskforces. Samenhang daartussen is niet beschreven.

Financiën

- Middelen worden doorgetrokken, maar er zijn niet toereikend voor de realisatie van de opgaven.
- Aan de taskforces zijn weinig middelen gekoppeld

Hoofdstuk 3 Grote keuzes voor Nederland

- + Overall wel investeringen, maar in beperkte mate.
- + Topprioriteit wonen met actief grondbeleid, gebiedsbudget, continuering afspraken
- +/- Investeringscapaciteit van woningbouwcorporaties, neemt toe maar beperkt.
- ? Standaardisatie, versimpeling en regievraagstuk, raken autonomie gemeenten
- + Bouwstenen stikstof en natuur overgenomen: 20 mld 'voor stikstof t/m 2035', deels gedekt uit bestaande middelen (6,5 mld).
- Natuurherstelverordening (NHV) binnen bestaand budget.
- + Klimaattaken van gemeenten: huidige reeks wordt doorgetrokken t/m 2040 – 800 miljoen per jaar. Met focus op netcongestie en warmtenetten met nationale deelneming.
- + Bredere economische groei door inzet op nationaal Groeifonds, Nationale Investeringsinstelling, vermindering van nationale en Europese regeldruk.
- Minder aandacht voor: onderhoud van infrastructuur, water- en klimaatadaptatie en bodem, isolatieoffensief voor inwoners.

Vooruitkijken: We zien kansen

Onze **aanbevelingen staan overeind** (lange termijnperspectief, publiek en privaat bundelen, anders werken en investeren en daarmee knelpunten op handen, ruimte en euro's oplossen), al is de vraag welke stappen we met dit kabinet kunnen zetten, gezien de **bepaalde beschikbare middelen**.

We zien kansen om dit wel te doen. Dan is daadkracht van gemeenten en hun partners wel nodig. **Samenwerkingen en kansen- en uitvoeringsagenda's in de regio's** die privaat en publieke financiering bundelen en waar rijk op kan aansluiten. Via gebiedsgerichte ontschotte financiering.

